

УДК 347.9

DOI: 10.31732/ 2708-339X-2022-04-26-30

ПОЛІТИЧНА МЕДІАЦІЯ В УКРАЇНІ

Француз А.Й.

*Герой України, Заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи (юридична освіта) Університету економіки та права «КРОК»м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна
e-mail: anatoliyfj@krok.edu.ua
ORCID 0000-0003-2861-1252*

Зубко Д.В.

*Здобувач вищої освіти ОКР "Магістр," ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК," м.Київ,
Українаe-mail: ZubkoDV@krok.edu.ua
ORCID:0000-0001-5820-0273*

POLITICAL MEDIATION IN UKRAINE

Frantsuz A.J.

*Hero of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine Doctor of Laws Sciences, Professor, Professor of Department of State Legal Disciplines, "KROK" University, st. Tabirna, 30-32, 03113, Kyiv, Ukraine
tel.: (050) -33-944 -02,
e-mail: AnatoliyFJ@krok.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2861-1252*

Zubko D.V.

*Master student "KROK" University, st. Tabirna, 30-32, 03113, Kyiv, Ukraine
e-mail ZubkoDV@krok.edu.ua
ORCID:0000-0001-5820-0273*

Анотація. У даній статті проведено аналіз окремих загальних інструментів врегулювання конфлікту інтересів шляхом медіації в політичному сегменті України. Доцільність цього аналізу зумовлена тим, що досить неточні регуляторні елементи щодо політико-правової системи України, що надає всеосяжний простір для зловживань владою та суспільною думкою в країні, що впливає на населення та розвиток держави. Обґрунтування того, що є сформований певний перелік негласних правил, який ускладнює започаткування нових правил, які будуть притаманні суспільним інтересам в державі. В сучасному вимірі багато спеціалістів з конфліктології намагаються знайти найоптимальніший метод вирішення конфлікту, що в майбутньому дозволяло би мінімізувати або уникати завданню шкоди і буде позитивно сприяти подальшому розвитку соціуму. Одним із сучасних методів вирішення суперечок між сторонами є медіація. Це спосіб, який за допомогою третьої нейтральної сторони налагоджує комунікацію між сторонами та намагається направити сторони конфлікту в русло досягнення угод. Результат перебігу конфлікту напряму перебуває під впливом поведінки та ставлення один до одного суб'єктів у ньому. Політичні конфлікти сьогодні частіші, ніж в інших сферах суспільного життя, а причина полягає в тому, що політичні стосунки по суті є владними відносинами, в основі яких лежить домінування одних людей і підпорядкування інших, а переваги та інтереси одних суб'єктів вищі за інших, це призводять до конфліктів і конфронтації політичної ситуації. Тому є підстави припустити, що обставини, які включають в себе вплив на суспільно-політичне життя держави за загальними правилами, підвищують або знижують ступінь суспільної конфронтації. Хоча раніше вітчизняні політологи вірили в мирне вирішення політичних конфліктів, суспільство України нездатне вийти з кризи самотійно, тобто без використання посередництва. Медіація є одним із найпопулярніших методів вирішення конфліктів у всьому світі.

Ключові слова: медіація, політика, суспільство, держава, перемовини.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.б.

Annotation. This article analyzes some general tools for resolving conflicts of interest through mediation in the political segment of Ukraine. The expediency of this analysis is due to the fact that the regulatory elements regarding the political and legal system of Ukraine are rather inaccurate, which provides a comprehensive space for abuses of power and public opinion in the country, which affects the population and development of the state. Justification that there is a certain list of unspoken rules, which complicates the introduction of new rules that will be inherent in the public interest in the state. In the modern dimension, many conflictologists are trying to find the best way to resolve the conflict, which would further minimize or avoid harm, which will positively contribute to the further development of society. One of the modern methods of resolving disputes between the parties is mediation. This is a way that, with the help of a neutral third party, establishes communication between the parties and tries to direct the parties to the conflict in the direction of reaching agreements. The outcome of the conflict is directly influenced by the behavior and attitudes of the subjects in it. Political conflicts are more

common than in other spheres of public life, and the reason is that political relations are essentially power relations, based on the dominance of some people and the subordination of others, and the advantages and interests of some actors higher than others, leads to conflicts and confrontation of the political situation. Therefore, there is reason to believe that the circumstances, which include the impact on the socio-political life of the state according to the general rules, increase or decrease the degree of social confrontation. Although domestic political scientists previously believed in the peaceful resolution of political conflicts, Ukrainian society is unable to overcome the crisis on its own, is without the use of mediation. Mediation is one of the most popular methods of resolving conflicts around the world.

Key words: mediation, politics, society, state, negotiations

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 6.

Постановка проблеми. Політика є формулою як успіху, так і провалу державотворчості та однією з форм управління країною, що напряму впливає на соціум держави. При цьому не завжди баланс сил у парламентаріїв надає змогу ефективно комунікувати між опозиційними силами та провладною коаліцією. Для сучасної України особливо гостро стоїть проблема балансу політичних інтересів та сил, а також налагодження політичного діалогу, який передбачає взаємні гарантії реалізації політичних інтересів усіх зацікавлених у політичних конфліктах сторін. Гармонізація політичних відносин не в останню чергу може бути досягнута у разі застосування новітніх методів врегулювання політичних конфліктів та організації політичної комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з політичною медіацією, не знайшло належної уваги в сучасній Україні у зв'язку з тим, що не було прийнято нормативно-правової бази щодо медіації в державі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Вочевидь, врегулювання політичних конфліктів обтяжені подвійними стандартами та іноді є «туманними».

А тому метою цієї статті є аналіз окремих загальних засад врегулювання конфліктів в політиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. У загальному розумінні медіація – це «процедура примирення конфліктуючих сторін шляхом їх вступу у добровільні переговори в присутності нейтральної особи – медіатора (посередника), з метою досягнення взаєморозуміння та прийняття взаємоприйнятних рішень, які вирішують конфліктну ситуацію». [1].

Відповідно до «політичного енциклопедичного словника», політичний конфлікт – це зіткнення, протиборство

різних соціально-політичних сил, суб'єктів політики в їх прагненні, що пов'язані насамперед з боротьбою за владу, її перерозподіл, зміну свого політичного статусу, а також з політичними перспективами розвитку суспільства [4, с. 412]. Тому інформаційні технології та тотальний вплив засобів масової інформації на людську свідомість, виводить конфліктуючі сторони на новий рівень спілкування та узгодження окремих позицій. Політичний конфлікт або політична криза, можуть бути цілеспрямовано спровоковані та сконструйовані окремими суб'єктами політикуму, тобто можуть не мати реальної проблеми в своїй основі. За таких умов медіація, з одного боку, є більш ускладненою, оскільки існує суб'єкт, якому вигідний сам по собі політичний конфлікт або політична криза, а з іншого боку, саме медіація, як форма організації політичного спілкування може стати оперативним способом узгодження інтересів та гармонізації політичних взаємовідносин в державі. Тому медіація стає невід'ємною частиною зовнішньої та внутрішньої політики, що зарекомендувала себе як в країнах Європи, так і в Сполучених Штатах Америки та є ефективним інструментом політичних важелів впливу.

Сучасні перемовини між політичними силами передбачають розгалужене мережеве співробітництво, співпрацю в коаліціях та різносторонніх групах із використання інформаційно-комунікативних технологій. Історично перемовини та домовленості між сторонами виникли як основний спосіб мирного розв'язання суперечок та конфліктів.

Тому вмінню ведення переговорів стали приділяти особливу увагу в розвинутих країнах.

Відповідальність сторін при політичній медіації, є однією з найважливіших фаз медіабельності політичного конфлікту або

політичної ситуації, що переходить в політичну кризу.

Учасники процесу будуть нести відповідальність як медіатор, так і сторони конфлікту, тому тема, що стосується відповідальності медіатора та політичних суб'єктів, є складною та суперечливою. Питання відповідальності медіатора активно обговорюється у рамках кожної спілки або організації медіаторів в усьому світі. Медіатори можуть нести дисциплінарну, цивільну та кримінальну відповідальність за свої дії. Американський дослідник Артур Чайкін, зазначає, що медіатори можуть притягуватися до відповідальності за неправдиву рекламу, порушення договору комерційної таємниці, шахрайство, втручання в ділові відносини та в приватне життя, наклеп, нецензурну поведінку, порушення обов'язків в процесі медіації та порушення етики [2, с. 5]. А от питання, пов'язане з відповідальністю політичних діячів свідчить, що ефективною може бути тільки така влада й відповідно таке управління, які здійснюються на засаді усвідомлення і реалізації відповідальності. Отже, ступінь політичної відповідальності суб'єктів виступає найголовнішим еталоном і виміром демократичності політичної системи і рівня розвитку громадянського суспільства. Політична відповідальність – це елемент правового статусу будь-якого державного органу при здійсненні владних повноважень у сфері публічної влади. Публічна відповідальність відрізняється від інших видів соціальної відповідальності тим, що в ній поєднуються політичні, правові й моральні види відповідальності [6, с. 88]. Тому, слід зазначити, що сторони медіації не несуть відповідальності, окрім як особистої, тому що органи державної влади та їх посадові особи несуть її відповідно до Конституції перед основним джерелом публічної влади – народом.

У Законі України «Про медіацію» запропонована дефініція медіації. Медіація – позасудова процедура врегулювання конфлікту (спору) шляхом переговорів за допомогою одного або декількох посередників (медіаторів) [1].

Сутність медіації надає змогу говорити про такі характерні риси медіації:

- прями переговори між сторонами спору;

- участь медіатора як третьої сторони на принципах неупередженості й нейтральності;

- досягнення конфлікуючими сторонами взаємовигідних умов вирішення спору (конфлікту).

З метою розрізнення медіації та примирення варто звернути увагу на повноваження й роль третьої сторони вирішення спору.

Слід підкреслити, що в законі «Про Медіацію» зазначені такі поняття:

- Медіатор – професійно підготовлений нейтральний посередник у переговорах між сторонами конфлікту (спору);

- Сторони конфлікту – фізичні, юридичні особи та/або їх групи, які займають відмінні позиції з приводу істотно значущих для них суб'єктивних прав, юридичних обов'язків, інтересів або цінностей;

- Сторони медіації – сторони конфлікту (спору), які уклали договір про проведення медіації;

- Учасники медіації – медіатор (медіатори), сторони медіації, їх представники та/або законні представники, перекладач та інші особи за домовленістю сторін конфлікту.

У вище наведеному законі зазначено, що процес медіації є добровільним та ґрунтується на рівності сторін медіації. Поширюється на будь-які конфлікти (спори), на цивільні, господарські, адміністративні, трудові, сімейні спори, а також справи з приводу адміністративних правопорушень, кримінальні провадження у випадках, передбачених чинним законодавством.

У цілому, медіацію як технологію організації політичного спілкування слід не лише ґрунтовно досліджувати, її треба вивчати та популяризувати на рівні влади і громадянського суспільства саме тому, що принципи медіації відповідають принципам гармонійних політичних відносин, узгодженості інтересів, динамічній та ефективній взаємодії між всіма носіями політичних інтересів.

В політичній медіації слід зазначити важливу роль самого медіатора (медіаторів), тому що від обраної стратегії медіаційного кейсу буде залежати результат та

психологічне навантаження на саму особу (медіатора).

Медіатор, який займається політичною медіацією, повинен володіти таким навичками:

- Критичне мислення;
- Стратегічне мислення;
- Уміння управляти людьми;
- Взаємодія з людьми;
- Емоційний інтелект;
- Раціональний інтелект;
- Уміння формувати власну думку та приймати рішення;
- Уміння вести перемовини;
- Володіти базовими поняттями сугестології;
- Володіти базовими навичками фізіогноміки.

Відповідно, завчасно визначити, який із методів політичної медіації спрацює найкраще, дуже складно. Медіація – це живий процес, на хід котрого впливають супутні чинники. Проектуючи медіаційну стратегію, необхідно обміркувати план «А», «Б» і про всяк випадок «В» і «Г». Також ефективний медіатор повинен вміти спілкуватися, слухати й висловлювати власні думки, щоб привести медіаційний кейс до консенсусу – рішення, притаманного для усіх сторін політичної медіації.

Зазначимо, що політична медіація – це найефективніший метод подолання політичних конфліктів та політичної кризи як внутрішньої так і зовнішньої, адже саме перемовини між конфліктуючими сторонами ведуть до вирішення проблемних ситуацій мирним шляхом та враховують інтереси сторін конфронтації.

Медіацію, насамперед, слід розглядати як діалог, який допомагає суб'єктам з різними поглядами та бажаннями знаходити порозуміння та досягати консенсусу і співіснувати в політикумі. А головне, медіаційний процес – це основна складова сучасної всесвітньої політики [3, с. 124].

При моделюванні медіаційного кейсу, який буде розглядати медіатор або група медіаторів слід дотримуватись алгоритму:

Крок 1: Підготовка до перемовин.

Вона складається з формальної та фактичної підготовки. В рамках формальної підготовки вивчають учасників медіаційного процесу, місце і час початку переговорів. Далі визначаються мінімальні й

оптимальні цілі учасників медіації, та складається договір про проведення медіації. Важливо враховувати, проаналізувати та визначити коло питань, які необхідно розібрати.

Крок 2: Старт медіації і взаємне представлення та визначення допустимих умов.

Медіація починається з представлення учасників медіаційного процесу, а також роль медіатора (медіаторів), оголошення предмету обговорення, уточнення компетенцій всіх учасників процесу, а також визначення умов комунікації.

Крок 3: Обговорення.

Сторони викладають власні аргументи і їх обґрунтування.

Крок 4: Завершення медіації і укладання угоди за результатами медіації.

Медіація закінчується:

- коли узгоджено всі позиції, тоді угоди фіксуються в письмовій формі,
- коли закінчилися терміни медіації відповідно до законодавства,
- якщо сторони не можуть дійти згоди.

Висновки: Нинішня політична наука приділяє велику увагу пошуку форм, засобів контролю за процесом конфлікту, а також звертає увагу на різноманітні способи його вирішення. Одним із шляхів запобігання чи врегулювання конфлікту в політиці є медіація. Медіація – це спільна діяльність двох або більше суб'єктів, що налаштовані на ефективне та швидке розв'язання дискусійних питань з якнайкращим урахуванням потреб кожної зі сторін. Політична медіація – це взаємодія політичних суб'єктів або їх представників у формі прямого діалогу сторін, що визначає узгодження інтересів і спрямована на нейтралізацію чи врегулювання спірних питань. Тому значне навантаження в цій медіації покладається не на опонентів, а виключно на медіатора.

Медіатор повинен усвідомлювати, що беручись за медіацію в політичній сфері, він повинен володіти інформацією починаючи від партійної структури політичного життя країни до особистих якостей кожного із суб'єктів медіації. Слід пам'ятати, що медіатор це суб'єкт медіації. І в процесі медіації слід звертати увагу на те, щоб медіатор не перетворився в об'єкт, що ускладнить подальший медіаційний кейс цього медіатора.

Література:

1. Закон України Про медіацію від 16 листопада 2021 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 20 січня 2022).
2. Arthur A. Chaykin. *The Liabilities and immunities of mediators: a hostile environment for model legislation* 1986. С. 47-83
3. Борисова Є.А. *Альтернативне вирішення спорів. Навчальний посібник*. 2019. 416 с
4. Горбатенко В. П. *Політологічний енциклопедичний словник Київ, МАУП 2005*. 792 с.
5. Нергеш Я. *Поле бійки – стіл переговорів*. 1989. 70 с.
6. Тернавська В. *Політико-правові засади відповідальності уряду в Україні. Право України*. 2010. № 7. С. 88-93

Reference

1. *The Verkhovna Rada of Ukraine The Law of Ukraine “On Mediation”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (Accessed 20 January 2022).*
2. Arthur A. Chaykin (1986). “*Alternativnoe razresheniy sporiv*” [*The Liabilities and immunities of mediators: a hostile environment for model legislation*]. pp.47-83
3. Borisova E.A (2019). *Alternative dispute resolution [Alternative Dispute Resolution]*. Tutorial. 416 p.
4. Gorbatenko V.P (2005). *Politjlogichnyy encephlopedichnyy slovnyk [Political Science Encyclopedic Dictionary]*, Kyiv, Ukraine.
5. Nergesh Ya. (1989). *Pole bitvy- stol peregovoriv [Pole bitvy – stol peregovorov]*.
6. Ternavska V. (2010), *Political and legal bases of government responsibility in Ukraine. Pravo Ukrainy*. vol. 7, pp. 88-93.

Стаття надійшла до друку 31. 01.2022